

Инж. Григорије ТИХАНОВ,
Секција за уређивање бујица
— Котор

Односи шумарства и пољопривреде

(са нарочитим освртом на област крша)

РЈЕШАВАЊЕ разних проблема и у шумарској и у пољопривредној служби, захтијева најближу сарадњу шумарства и пољопривреде. Од степена те сарадње зависиће и користи од ње, као и све негативне посљедице због недовољне сарадње, неслагања или отсуства сарадње између ове двије гране привреде.

Задатак шумско-културних и мелиорационих радова у шумарству састоји се у привођењу шумској култури непродуктивних и огољелих шумских земљишта, тј. оних трајно неспособних за ма које друго, а првенствено пољопривредно искоришћавање, у сврху њиховог враћања народној привреди и искоришћавања на рентабилнији начин, као и побољшање стања деградираних шума и шикара. Пошто је рентабилитет шума, уопште љезев, нижи од ма које друге културне гране, то се под појмом шумских земљишта подразумијевају она земљишта на којима се у датом моменту може трајно узгајати само шума и ништа друго. Овакво становиште заступљено је и у шумарском законодавству.

Но, узимајући у обзир да појам апсолутно шумског земљишта има релативан карактер и да шума враћа пољопривреди или наново ствара земљишта способна за више културе, шумарство је предвидјело и у законодавству то враћање тј. стављање на расположење пољопривреди оних земљишта, за која пољопривреда утврди стварну могућност бољег и рентабилнијег трајног искоришћавања. Баш у овим питањима треба између шумарства и пољопривреде да долази до најтјешње сарадње, узајамног допуњавања и помоћи, како би се избјегли сукоби између пољопривреде и шумарства који се јављају свуда гдје ове сарадње нема или је она недовољна.

Пољопривреда, силом прилика, захтијева од шума и шумских земљишта нове површине за своје искоришћавање, али шумарство, са исто толико права, протестује и законским прописима покушава да стане на пут масовној појави, кад пољопривредници и сточари, након краткотрајног искоришћавања земљишта са којих је шума искрчена, ова враћају шумарству ради поновног пошумљавања као деградирану, а често и стерилну голет. Слично се може рећи и за шумске пашњаке; који се — иако су код нас од посебне важности — по правилу искоришћавају до потпуне исцрпљености, када се исто тако предају шумарству ради култивације пошумљавања.

У циљу уклањања сукоба између шумарства и пољопривреде у рјешавању наведених и др. питања пред нама стоји задатак да на терену тачно одредимо и ограничимо нашу надлежност тј. домен рада и да након тога свака струка одреди себи задатке и начин њиховог извршења.

Пред шумарима и пољопривредницима на терену стоји, дакле, непосредан задатак да одреде која сва земљишта за догледно вријеме припадају пољопривреди, а која шуми и да свака струка узме на себе задатак да та земљишта приводи одговарајућој култури.

На овако „издвојеним“ земљиштима шумска културна грана сматраће за свој једини задатак подизње шума, тј. биљних заједница, шумског дрвећа и грмља, чији је задатак производња дрвне масе, али не мање су важни, а специјално за наше крајеве можда и важнији, тзв. споредни задаци тј. заштита и мелиорација земљишта на којем се налазе, као и заштита објеката и земљишта ван свога подручја, те производња споредних шумских производа (паша, лисник, плодови шумског дрвећа и грмља и др.).

Сва остала земљишта, која се издвоје за пољопривреду, пољопривредна служба треба да приведе одговарајућим пољопривредним или другим културама, али трајним културама.

Овдје треба нарочито имати у виду, да је шума по својој природи веома дуготрајна култура и да за своје „сазријевање“ захтијева вријеме које обично превазилази трајање живота једне генерације, те да земљишта која су препуштена шуми треба да остану под истом за један дужи период времена — барем за једну опходњу (тј. од 50 — 100 године), ако желимо да постигнемо резултате који се очекују. Не смије се, дакле, допустити, да се већ код појаве првих зачетака шуме на до тада голим и деградираним земљиштима или код првих знакова побољшања стања деградираних и девастираних шума, одмах постављају захтјеви за њихово моментано па макар и краткотрајно искоришћавање, јер би се на тај начин упропастили постигнути успјеси.

Шумари зато упућују апел пољопривредницима да их помогну у настојањима за одбијање наведених неоправданих захтјева за коришћење још нестабилизираних шума односно шумских култура и да разјасне масама суштину газдовања шумама и значај шуме, јер и пољопривредници наилазе на сличне потешкоће код подизања њихових вишегодишњих култура, као на примјер маслињака, вођњака, плантажа агрума и сл.

Потребно се осврнути и на један приговор, који се, већином из лаичких кругова упућује шумарима приликом радова на пошумљавању, а то је зашто се сада шуме подижу на теренима на којима би се са успјехом могле гајити биљке виших, пољопривредних култура, на примјер воћке, маслине, смокве итд. На овај приговор шумари одговарају да се такве појаве дешавају или као потреба да шумари узимају за пошумљавање пољопривредна, а не шумска земљишта, или је пак пошумљавање тих земљишта предузето као хитна и једина мјера за заштиту земљишта и објеката од спирања, ерозије, поплава итд., јер пољопривреда, из било каквих разлога, не може или не стиже да их на сличан начин и са истом ефикасношћу заштити оснивањем пољопривредних култура.

Али и овдје треба истаћи да је шумарство увијек спремно да препусти ма које земљиште под шумом за сваку вишу културу, у првом реду пољопривредну, али под условом да ће то искоришћавање бити рентабилније и, што је најглавније, трајно.

Послије предњих излагања суштине рада и циљева шумске привреде, да пређемо на конкретна питања која се односе углавном на територије приморско-скадарског рејона. То нијесу нова питања јер се о њима дискутује деценијама, али њихов значај се повећава из дана у дан, упоредо са општим материјалним и културним прогресом наше земље.

Не упуштајући се у детаљније статистичке податке, треба нагласити да скоро двије трећине територије овог рејона сигурно отпада на тзв. апсолутно шумска земљишта, тј. земљишта трајно способна и прикладна у догледној будућности само за производњу шуме. Али, нажалост, огромна већина тих земљишта није под шумом. Управо шума у пуном смислу те ријечи на територији овог рејона и нема или има врло мало. Заправо свуда гдје би требало да буде шума, сада је само голет, ту и тамо прекривена ријетким рудиментисаним и деградираним, до коријена загриженим, остацима бившег дрвећа по којима је тешко препознати претставнике оних врста дрвећа које су се, захваљујући својој огромној регенеративној снази, могле још одржати у животу под ударцима човјека и зубом изгладњеле стоке.

Расмотримо у општим потезима цјелокупно стање и покушајмо одредити наше становиште и акције које то стање намеће.

Нама није потребна шума у овом рејону као продуцент дрвене масе, барем не у првом реду. Код данашњег стања и развитка транспортних средстава није тако тешко добијати дрво и са већих удаљености, те би се с недостатком дрвета односно отсуством шума и могли помирити ако би то значило само недостатак огријевног и грађевног дрвета из мјесне провенијенције, односно производње.

Али, управо огроман и незамјенљив значај шума за ово подручје је у улози шуме као заштитника тла од ерозије и спирања, као регулатора режима планинских вода, као климатског фактора, а прије свега и изнад свега као ствараоца шумског хумуса, као неуморног творца плодних земљишта, а за наше Приморје и као најљепшег и најпривлачнијег украса и мјеста одмора.

Пољопривредници с правом наглашавају појаву наглог пропадања, мршављења и стерилизације некада плодних земљишта и свих наших поља и указују на појаве бујица које уништавају плодна земљишта, затрпавајући их камењем и шљунком. У вези с овим треба нагласити и подвући чињеницу да су сва наша плодна земљишта и поља створили, односно донијели и сталожили у подножју планина, планински потоци онда када су, протичући кроз густе шуме, односили и непрекидно таложили у пољима дебеле слојеве шумског шушња и хумуса те тако стварали наша поља и њиве.

Када је под утицајем човјека и стоке наступило уништавање шума, онда су се умјесто благих шумских поточића, захуктале бујице, те је свака вода са планине, умјесто хумуса, почела да носи камење и шљунак, а често је рушила све пред собом. Шуме су, дакле, уз помоћ планинских потоци, у своје вријеме стварале наша плодна поља, а бујице без шума сада их уништавају.

Зато су данас, када шума остаје све мање, и када се посљедице њиховог нестајања све више испољавају, позвани су у првом реду шумари да сачувају што се још може очувати, да побољшају и опораве што се може опоравити и да оживе мртве голети.

Но, у извршењу овог тешког задатка сами шумари биће немоћни ако не буду имали помоћи и разумијевања и пољопривредника и народне власти и друштвене заједнице уопште.

Код рјешавања овог задатка треба знати да су наше преостале шуме углавном исцрпљене до крајности и да оне не могу више давати значајнијих количина шумских продуката, почев од огријевног дрвета, притака, коља итд. па све до лисника, брста и шумске паше.

Овдје се треба дотаћи најактуелнијег и најболнијег питања које свакодневно искрсава пред нама и изазива сукобе између шумара и пољопривредника, односно земљорадника-сточара,

а то је питање шумске испаше, тј. слободне, расуте, неограничене испаше свих врста стоке на свим шумским земљиштима, без обзира у каквом се стању на њима налази шумска вегетација. Такав начин испаше је, са тачке гледишта шумске привреде, апсолутно недопустив. Продужи ли се досадашња пракса неограничене испаше стоке на шумским земљиштима и пропланцима и остане ли и даље шумска паша као главни извор за прехрану стоке у току читаве године, онда је тешко говорити о планском подизању наших шума, о мелиорацији и заштити наших пољопривредних земљишта и регулацији бујица.

Заштитници досадашњег начина испаше стоке, као и сами сточари, у борби противу покушаја шумарства да се пошуме и мелиоришу знатније шумске површине, обично наступају са паролама одржавања сточног фонда који се, наводно, без слободних шумских пасишта не може ни у ком случају одржати. Међутим, стварно стање је такво да се „фонд“ састоји из већином дегенерисане и изгладњеле стоке од које имамо тако мало сточних производа. Можда би се рекло да ту и такву стоку треба, ипак, одржати и даље, барем за ђубре које је толико потребно нашој пољопривреди, па макар и по цијену већих штета шумама или чак и нестанка шуме.

Мишљења смо да ће наша слаба и дегенерисана стока остати таква све дотле док се не пријеђе углавном на шталски одгој, док се не снабдије у штали са довољним количинама праве сточне хране. Докле год стоци преко читаве године буду, као главна храна, лисник и брст са врло мршавом пашом, за којом стока свакодневно преваљује огромна отстојања, стока неће моћи напредовати, а њено ђубре ће остајати разбацано и изгубљено по тим безграничним „пашњацима“.

Отуда се аргументација заштитника слободне неограничене испаше стоке на кршу преко читаве године не може одржати, јер она отежава, ако не и угрожава шумско-узгојне радове, а пољопривреду не унапређује. Сматрамо, зато, да ово гледиште треба да помогну и сви напредни пољопривредници.

На крају, писац овог чланка изражава наду да ће се у следећим бројевима овог часописа отворити свестранија дискусија по овим и другим заједничким питањима у циљу утврђивања и продубљивања неопходне сарадње између пољопривреде и шумарства.